

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 28. februarija 1877.

Obseg: Kaj naj se iz kmetijstva uči mladina kmečkih starišev v nadaljevalnih šolah. — Na hvalo Ruskemu lanu. — Poljski polži polju jako škodljiva žival. — Kit za razpokana konjska kopita. — Kako zarumenelo perilo lahko in dobro zopet obeliti. — Ponovljen razglas konjerejcem, ki imajo za pleme pripravnih žebcev. — Nov prah za pokončavanje vsakovrstnega sadnim drevesom ali trtam škodljivega mrčesa. — Spomini na planine. — Odborova seja Matice slov. — Družba sv. Mohora. — Kaj bo vendar s Turčijo? — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kaj naj se iz kmetijstva uči

mladina kmečkih starišev v nadaljevalnih šolah.

„Novice“ so lansko leto v več člankih razlagale korist takih na navadne ljudske šole po deželi naslonjenih šol, v katerih bi sinovi kmečkih starišev kar doma v svoji šoli učili se taci naukov, ki jih odrašeni kmetovalec potrebuje, da zasluži sebi na dobiček imé umnega kmetovalca.

Naj danes starišem takim, kateri imajo sinove, ki ne bodo v više šole šli, ampak ostanejo po dovršeni šoli doma, povemo, kaj ministerstvo namerava, da bi se v taci nadaljevalnicah učilo.

Če naši ljudje po deželi pazljivo beró naučni načrt, stavimo, da bodo rekli: „no, vsaj bo to res dobro.“

Načrt tega podučevanja pa je ta-le:

Podučevanje v kmetijstvu.

1. Obstojni deli podnebnega zraka (kislec, dušec, ogljic, amonijak in vodna par) in vode; toplota in njen vpliv; termometer, spodnebna padavina; kako se nareja rosa in slana, megla, oblaki, dež, sneg in toča, zrakomer (barometer), okoliščine, od katerih poglavitno zavisi obnebe v kraju; svetloba in njen vpliv na rastlinsko življenje, podnebna elektrika in njen vpliv na rast.

2. Zemlja: a) Skalnote vrste, iz katerih se je naredila zemlja: kvarčev (kremenov) peščenec, živec, sinjec, granit, gnajs, kloritav, lojevčev in glinast škrlinik, apnenec; b) zemeljne vrste: ilovnata, apnena, peščena in živa prst ali sprstenina; c) kar se še v zemlji nahaja: železo, mangan, kali, natron, apno, ogeljna kislina, žveplena, solitarna, fosforna in kremenčeva kislina, amonijak in soli, ki so nastale po zvezovanji; d) kako se nareja prst po njivah, ko skale razpadajo in organske snovi segnijo.

3. Od česa zavisi, da zemlja rodi; zveznost, lega, debelost in kakovost njivne plasti in spodnje zemlje i. dr.

4. Zboljševanje zemlje (povodenje in odvodenje), pokriti jarki, drenaža.

5. Obdelovanje zemlje (oranje, okopovanje, vlaka in valjenje) in poljedelsko orodje v to potrebno.

6. Gnojenje: a) hlevni gnoj; b) druga gnojiva (gips, apno, koščena moka, pepel, namešan gnoj [kompost]); naprava gnojišča in gnojne jame, kako se ima

ravnati s hlevnim gnojem in z gnojnico, in kako se to porabi; kako se gnoj v zemljo spravlja.

7. Priprava tal, da seme sprejmejo; lastnosti dobrega semena; sejanje z roko in strojem (mašino).

8. Vnanja in notranja sestava rastlin; namen in opravi rastlinskih organov.

9. Prvotne snovi (prvine) rastlin: kislec, dušec, vodenec, ogelje, žveplo, fosfor, klor, kalium, natrium, kalcium, magnezium in silicium.

10. Rastlinske snovi, ki imajo dušec in ki so brez njega: a) dušec imajo: rastlinski beljak, vlečič, sirnina; b) dušca nimajo: vlakenec, močic, sladkor, gumi, mastno olje in rastlinske kisline.

11. Zasajevanje in pomnoževanje pitomnih rastlin po semenih, gomoljih, čebuljah in sajenkah.

12. Dobe, v katerih se rastline razvijajo: kalenje, rast, oplodenje in naprava semena.

13. Pridelovanje žit: rži, pšenice, ječmena, ovsa, prosa in koruze.

14. Pridelovanje sočivja: graha, leče, boba in fižola; pridelovanje ajde.

15. Pridelovanje najvažnejših rastlin za obrtnijo, ki se sadé po krajevnih različnostih: a) predivnatih (vlaknovitih) rastlin; b) oljnatih rastlin, najvažnejše o tem, kako se te rastline v tehniki porabijo.

16. Pridelovanje okopavnih rastlin: repe in krompirja.

17. Oskrbovanje travnikov in pridelovanje živinske klaje, posebno detelje.

18. Bolezni in sovražniki pridelovalnih rastlin, kako se odvrčajo in zabranijo.

19. Žetev; priprava k njej; delo pri žetvi in orodje; mlačva, čiščenje in shranjenje semenskega žita.

20. Opešanje polja po pridelovalnih rastlinah; o vrstenji in menjavi sadežev; splošna skušenjska pravila, na katere je gledati pri vrstilni setvi, in izgledi raznega sadežnega kolobarenja.

(Konec prihodnjič.)

Na hvalo Ruskemu lanu.

Tudi časnik družbe kmetijske Štajarske s toplo besedo priporoča seme Ruskega (Rigajskega) lanu in pravi, da tudi na Štajarskem se ta lan tako dobro spopada, da se vsim kmetovalcem more živo priporočati. Želeti bilo bi zato — pravi — da bi v vsaki vasi vsaj en gospodar poskušnjo za-se in za svoje sosede s tem

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 7. marca 1877.

Obseg: Kaj naj se iz kmetijstva uči mladina kmečkih starišev v nadaljevalnih šolah. (Konec.) — Nobene snetjave pšenice več! — Žaba in krota, prijateljici kmetijstva. — Spomini na planine. (Konec.) — Poziv slovenskim pisateljem. — Hermanov govor v seji državnega zbora 23. febr. o vladni predlogi zarad dovoljenja neobrestnega državnega posojila v podporo nekaterih občin v Avstriji. — Govor grofa Leona Thuna v zbornici gosposki o postavi za kuratorje. — Kaj bo vendar s Turčijo? (Konec.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kaj naj se iz kmetijstva uči
mladina kmečkih starišev v nadaljevalnih šolah.

(Konec.)

II. Tečaj.

1. Sadjereja. Pripravljanje zemlje za sadjerejno šolo; sejanje pešek v sejalnico in izreja divjakov za podkladke, presajanje divjakov v požlahnovalno šolo, požlahnovanje (cepljenje, cepljenje v precep, pod kožo in z nakladom), izreja pritlikovcev in visoko vzraščanih dreves, sajenje sadnega drevja na stalni kraj in njegovo nadaljno oskrbovanje; izvolitev sadja, kakošno se ima saditi; obiranje, shranjenje in porabljenje sadja.

2. Vinoreja. Lega, kakovost in pripravljanje tal za vinograd, zasajenje vinograda; najvažnejša plemena trt v deželi, pomnoženje trte in oskrbovanje trt med letom; trgatav, mošt, vrenje; shranjenje vina; trtne bolezni; trtna uš; zboljšanje vina.

3. Gozdarstvo. Važnost in imenitnost gozda v naravinem gospodarstvu; — o gozdnih drevesih naravoznanstveno; poraba lesa, skorje itd.; napravlanje sadišča in nasadišča; umno sekanje lesa v gozdu, škodljive žuželke, preganjanje kukca (zakožnega črva).

4. Zelenjava in kuhinjske rastline. Pripravljanje zemlje, sejanje; naprava toplotne grede; presajenje sajenk za zelenjavo in njih daljno oskrbovanje; vrstenje zelenjave na eni in isti gredi, shranjenje zelenjave čez zimo.

5. Konjereja. Nekaj o naravi in starosti konj; porabljenost konj, ki se rabijo za delo, naprava konjskih hlevov; najvažnejše konjske bolezni; njih vzroki; kako jih ubraniti, in kako z njimi ravnati.

6. Govedoreja. Narava govéd; domača plemena in njih požlahnovanje po križevanju z drugimi plemeni; izbira in znamenja, kako se spozná vprežna živina z ozirom na molžo, pitanje in vprežno moč; znamenja starosti goveda; izreja; krma za razne namene izreje; reja v hlevi in paša zunaj hleva; koliko krme se potrebuje po leti, koliko pozimi; mlekarstvo, pripravlanje surovega masla in sira; naprava hlevov, bolezni pri govedu; njih vzroki, kako se ravna ž njimi; goveja kuga.

7. Ovčjereja. Narava ovác; izreja, hrana in strežba ovcam, koristje sploh; vrednost mleka, korist od volne (striženje, umivanje); hlevi; ovčje bolezni, od kod pridejo, kako jih obvarovati; vrtoglavnost.

8. Kozjereja. Narava koze, izreja, hrana, strežba in korist.

9. Svinjereja. Najboljša svinjska plemena; izreja prascev; pripravna hrana, strežba prešičem in njih debelenje; ugodni svinjaki, bolezni svinj (ikre, trakulja, trihine).

10. Reja perutnine. Izreja in vrednost kokoši, gosí in rac.

11. Čebeloreja. Čebelna plemena v panju, njih namen in opravila; vredba panjev in njih primerno poslavljanje; čebelni roj (naravni in umetni roj); spodrezovanje; ločenje medú od voska; daljna poraba in vkoristenje čebelarskih pridelkov; prezimovanje in krmenje čebel; sovražniki in bolezni čebel in varstvo pred njimi.

12. Sviloreja. Sejanje murbovega semena in izreja murbovih dreves in grmov; pridobivanje jajic svilnih metuljev in njih izvaljenje; kakovost in toplota prostora, kjer se izrejajo; ravnanje z gosenicami in kakovost krme v raznih dobah njih starosti; vprejenje gosenic in ravnanje s kokoni, da se seme dóbí in da se odmotajo; usmrtenje bub; vrednost in oddaja kokonov; shranjenje jajic čez zimo; bolezni svilnih gosenic, njih vzrok.

13. Gospodarjenje. Pozvedba in razsodba gospodarstvenih razmer; o premenjavi obdelovalnega prostora; ohranjenje in povišanje rodovitnosti in pridelnosti tal; določevanje, koliko se potrebuje gnoja; izvolitev in določitev rastlin, ki se imajo pridelovati; razmerje živinoreje k poljedelstvu; kmetijsko-gospodarstveni inventar; prerajtovanje in prevdarjanje kmetijskega gospodarja; najvažnejši nauki iz narodnega gospodarstva o delu, varčnosti, potroševanju in založnem kapitalu; korist kmetijsko-gospodarstvene obrtnosti.

Številjenje in geometrija.

V 1. tečaju: Na podlagi desetiških in navadnih drobcev naloge iz številjenja o hišovanji in kmetijskem gospodarstvu s posebnim ozirom na novo mero in utež; primere in proporcije in spreminjevanje teh na navadne rajtbe s tristavkom; številjenje o odstotkih; merjenje malih posestev s palico in verigo in izšteviljenje prostornine ravnočrtnih podob in kroga.

V 2. tečaju: Prešteviljenje obresti; nekaj iz menjalstva, na pr.: zapopadek in obstojni deli menjice; lastne in tuje menjice; sprejemanje, prevod menjice, oporeka, odškodba (regres); prešteviljenje menjice; prešteviljenje kubiškega zadržaja tistih telesnin, ki se naj-

bolj rabijo pri kmetijskem gospodarstvu (prizma, cilindar, stožec).

Spisje.

V 1. tečaji: Opravilni spisi, ki se največkrat rabijo v življenji: plačilni, sprejemni listi, pobotnice, spričala in dolžna pisma, oziraje se vedno na potrebe kmetovalca.

V 2. tečaji: Pisma, vloge na srenjske predstojnike in deželne oblasti.

Zakonoznanstvo.

V 1. tečaji: Znanje državnih osnovnih zakonov in Kranjske občinske postave.

V 2. tečaji: Postave, ki se tičejo kmetijstva, na pr.: Postava o varstvu tičev, dné 17. junija 1870. (dež. zak. št. 20); postava 17. junija 1870., ki se tiče varstva obdelane zemlje zoper pokončanje po gosenicah, broščih in drugih škodljivih žuželkah (dež. zak. št. 21); postava o varstvu gozda, dne 3. decembra 1852. (dež. zak. št. 250); postava 20. decembra 1874. o priznanjanju divjaščini (dež. zak. št. 6, l. 1875.).

Iz tega je razvidno, da — če se fantje skoro preobilnih tu naštetih naukov tudi ne naučijo v ljudski nadaljevalni šoli — vsaj marsikatero koristno vednost iz dovršene domače šole seboj nesó za umno gospodarstvo, katero je našim kmetom živo potrebno.

Nobene snetjave pšenice več!

Pod tem napisom je dobila družba kmetijska naznanilo nekega pripomočka, ki odvraca snét (Brand) v pšenici, in katerega je, kakor to naznanilo pravi, iznajdel neki Francoz Numa Dupuy.

Ta pripomoček se priporoča kmetovalcem tako-le:

Snet v pšenici izvira iz neke sila drobne gobice, katera se semena drži, z njim v zemlji klije, se potem v notranjstvu pšeničnega stebela razvije, in stopi noter do klasja, kjer plodnico prihodnjega pšeničnega zrnja v cvetji uniči, in tukaj snet v osine zaseje.

Snet obstaja tedaj iz brezštevilnih semenikov snetivih gobic. Če se ti semenjaki pri mlačvi razpočijo, se v velikem številu po pšeničnem zrnju razdelijo, in to naredí, da potem tudi nova pšenica in še bolj snetjava postane.

Hvali se sicer mnogo pripomočkov zoper to nadlogo; al nobeno — kakor Numa Dupuy trdi — ni tako gotovo kakor to, katero obstoji iz neke zmesi žveplokislih soli, katere gobji zarodek naravnost pokončajo tako, da ne more več kaliti, s tem pa se vzrok snetjavosti odstrani.

Tudi ima ta kemični pripomoček, ker je kislega okusa, to lastnost, da ves drug škodljivi mrčes odžene od pšeničnega semena. Zdravju pa Dupuy-ev pripomoček ni nikakor škodljiv, kar se ne more od vseh drugih sredstev zoper pšenični snet trditi. Vrh tega se Dupuy-evo sredstvo prav lahko rabi in z njim napravljena pšenica se more že po preteku 24 ur sejati.

Na južnem Francoskem — pravi — rabijo to sredstvo že od leta 1820. še dandanes povsod.

Cena mu je tako nizka, da se ga vsak kmetovalec lahko posluži; za celi oral njive veljá 50 kr.; za 1 vagán (2 mernika) pšenice pa 20 kr. Nadrobni poduk, kako se to sredstvo rabi, dasta Koss in Dupuy na Dunaji (VI. Windmühlgasse Nr. 35), pri katerih se to sredstvo dobiva; pripravljena sta tudi, da se jim še le po tem plača, ko je bila zdrava pšenična žetev dokončana.

Je li to res tako gotovo sredstvo zoper snet v pšenici, kakor se hvali, ne vemo po lastnih skušnjah; to pa vemo, da so znane nekatere žveplokisla soli, ki niso po vse potrjene zoper to žitno nadlogo.

Ker pa Dupuy-evo sredstvo ni drago, je poskušnje vredno.

Žaba in krota, prijateljci kmetijstva.

Žaba spada v vrsto kmetijstvu najkoristnejših živali. Ona pokončava, kakor malo katera žival, mnogo-vrstne kmetijstvu škodljive mrčese: muhe, molje, mušice, metulje itd.; v poskoku vjame tudi take mrčese, kateri drugim živalim uidejo, in tako žaba tudi vničuje zalego škodljivih gosenic. Kdor tedaj tako prijateljico kmetijstva preganja, sam sebi škodo dela. Če se na polji prikažejo žabe, je res že žito ali kak drug sadež škodo trpel; al žaba ni te škode naredila, ampak prilezla je na polje še le potem, ko so polži, poljske bolhe, gosenice in črvi sadeže uničili, kajti prav po tem mrčesu streže žaba.

Krote pa — slišimo nekatere kmete ugovarjati — krote so škodljivke pa še strupene. To tudi ni res, kajti še bolj koristna polju in vrtom je krota kakor pa žaba, in strupena nikakor ni, kar so natoroznanci že davno dokazali. Ona izpušča le neki oster sok iz sebe, kedar jo kdo draži in muči; ta sok pa ni strupen in življenju človeškemu nevaren, ampak kožo le nekoliko zdraži na takih krajih, ki so posebno občutljivi. Krota je prav izurjena in nevtrudljiva lovka mnogovrstnega mrčesa; v kletih pokončuje stonoge (prasice) in grile, na vrtilih gliste, gosenice in črve vsake baže, in ker je silno požrešna, zato pokonča sila veliko mrčesa.

Kdor ne verjame, da je krota res koristna žival, naj gre na Francosko v Pariz, Lyon in Bruselj na sejm, pa bo videl, kako ondi vrtnarji, posebno taki, ki z zelenjavo kupčujejo, krote kupujejo in to še po prav visoki ceni, da jih potem na svoje vrte spustijo, kjer jim trebijo imenovane mrčese.

Ozir po domovini.

Spomini na planine.

II.

Hoja na Grintovec.

(Konec.)

Na planini Grintovec je vse veliko in orjaško, vredno Njega, ki je vse to vstvaril. Njej veljajo besede, katere je popeval naš Vodnik sedeč na Vršacu:

Sklad nad sklodom se zdviguje

Golih vrhov kamen zid,

Večni mojster ukazuje:

Prid', zidar, se les učit!

Kako krasen, kako veličasten razgled ima človek s te nebotične planine, lepo popeva Valjavec, rekoč:

Vidim pred seboj Gorensko,

Tamkaj Notranjsko poznam,

V vinorodno stran Dolensko

Zdaj oči tje vprte 'mam.

In res! Če pogledaš tje na višave, kjer Triglav kupí v nebó, vidiš celo vrsto golih snežnikov: sivega Mangarta, Mojstrovka, Zebnika, Prisanka, Razorko, Martuljka, Rujevino, Črno prst, katerih vsak ima čez 2200 metrov nadmorske višočine. Se obrneš proti severu, imaš pred seboj gorato deželo Koroško, kjer vidiš v Ziljski dolini Vélikega Zvona stegovati se v